

SAKSBEHANDLER
Olaf Sverre Berntsen
Lars Erik Eibak Bru

VÅR REF.
22/01303-2

DERES REF.

VÅR DATO
15.09.2022

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

Huseby gård i Råde kommune - Avslag på søknad om drenering - Klageavgjørelse

Vi viser til Viken fylkeskommunes brev av 16. mars d.å. av klage fra advokatfirmaet Bjørge-Skaaraas & co ved advokat Øystein Horntvedt av 19. februar d.å. over fylkeskommunens vedtak av 10. januar d.å. etter kulturminneloven § 8 første ledd med avslag på søknad fra grunneier Knut Huseby om drenering av jordbruksareal på gården Huseby, gnr./bnr. 43/12 i Råde kommune. Vi viser også til brev fra advokatfirmaet av 30. mars d.å. med merknader til fylkeskommunens oversendelsesbrev, samt til sakens øvrige dokumenter.

Riksantikvaren beklager den lange saksbehandlingstiden.

Vedtak

Klagen gis medhold ved at fylkeskommunens vedtak oppheves grunnet uriktig lovanvendelse. Saken returneres til fylkeskommunen for ny vurdering.

Bakgrunn for saken

Grunneier Knut Huseby søkte i november 2017 om drenering av tre felt/jorder på totalt 65 daa på gården Huseby i Råde grunnet behov for oppgradert/fornytt drenering for å sikre fortsatt god matkornproduksjon på det aktuelle arealet.

Fylkeskommunen gjennomførte en arkeologisk registrering av området. Innenfor to av de omsøkte feltene ble det ikke registrert automatisk fredete kulturminner. Innenfor det siste av de tre feltene ble det imidlertid gjort omfattende funn av automatisk fredete arkeologiske

kulturminner. På bakgrunn av funnene var det enighet om å avvente planlagt drenering av dette feltet.

I november 2021 ble det avholdt et statusmøte mellom fylkeskommunen, landbruksforvaltningen og grunneier. Etter møtet mottok fylkeskommunen oppdatert informasjon og et revidert kart for det aktuelle feltet, med planer for drenering av 24 daa.

Fylkeskommunen innhentet en faglig uttalelse i saken fra Kulturhistorisk museum. I museets uttalelse av 17. desember 2021 ble det frarådet å gi tillatelse til det omsøkte tiltaket.

Museet viser i sin uttalelse til de omfattende og rike funn av automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gjort på stedet, med bl.a. minst ett relativt tykt og sammenhengende kulturlag og et mulig kirkested. Funnene inngår i et større funnkompleks på og rundt Huseby gård, hvor det samlede funnbildet peker i retning av et høystatusmiljø fra jernalder og middelalder. Det er grunn til å forvente at kulturlaget inneholder organisk materiale av stor vitenskapelig betydning. Miljøovervåking av tilsvarende kulturlag viser at fuktbalansen i jorda har avgjørende betydning for bevaringsforholdene; uttørring og økt lufttilgang kan føre til en hurtig eskalerende nedbryting med tap av viktig kildemateriale i løpet av kort tid.

Museet påpeker at den omsøkte lokaliteten er omfattende, både arealmessig og med tanke på kompleksitet. Erfaring fra tilsvarende lokaliteter viser at undersøkelser av kulturlag er kompliserte, tidkrevende og kostbare. En delvis eller nedskalert utgraving vil ikke stå i forhold til lokalitetens vitenskapelige potensiale. Museets konkluderer med at kostnadene ved en eventuell utgraving av det aktuelle feltet/jordet på Huseby gård vil være langt høyere enn den samfunnsmessige verdien av den omsøkte dreneringen, og anbefaler å ikke gi dispensasjon til tiltaket.

I sitt vedtak viser fylkeskommunen til at kulturmiljøforvaltningens oppgave er å verne om kulturminner som ikke-fornybare ressurser og arbeide for at kulturminneverdier blir best mulig ivarettatt og nyttiggjort i et samfunn i endring. Fylkeskommunen slutter seg til museets vurderinger av at de automatisk fredete kulturminnene som er registrert på det aktuelle feltet/jordet representerer et unikt kildemateriale til ny kunnskap om bruken av området, spesielt i slutten av jernalderen og starten av middelalderen. Fylkeskommunen vurderer verdien av det omsøkte dreneringstiltaket som betydelig mindre enn verneverdien knyttet til de påviste kulturminnene og finner etter en samlet vurdering av det ikke kan innvilges dispensasjon.

Nærmere om klagen

Klager viser til at kulturminneloven § 3 andre ledd siste punktum om pløying og annet jordarbeid gir et unntak fra det generelle forbudet mot inngrep i automatisk fredete kulturminner i samme paragrafs første ledd, og påpeker at det følger av lovens forarbeider (Ot. prp. 50 (1998-199) s. 40) at drenering er å anse som «annet jordarbeid». Det påpekes videre at både Riksantikvaren og det daværende Miljøverndepartementet i sine uttalelser til den aktuelle lovendringen har lagt til grunn at graving i gamle grøfter omfattes av unntaket, så lenge det ikke graves dypere enn tidligere eller etableres nye grøfter. Ut fra denne forståelsen mangler fylkeskommunen hjemmel for å forby etablering av nye dreneringsrør i eksisterende grøfter.

Når det gjelder etableringen av *nye* dreneringsgrøfter, hvilket er tiltakshavers primære ønske fordi dette vurderes som den agronomisk og miljømessig beste løsningen, bestrides det ikke at dette utgjør et tiltak som omfattes av forbudsbestemmelsen i kml § 3 første ledd og som dermed krever særskilt tillatelse. Klager etterlyser imidlertid en nærmere utredning av hvilke faktiske skadevirkninger det aktuelle dreneringsprosjektet vil innebære for de registrerte arkeologiske kulturminnene i bakken, all den tid det aktuelle feltet/jordet har vært systematisk drenert helt siden 1950-tallet. Arealet har siden den tid vært kontinuerlig maskinelt oppdyrket, med jevnlig pløying, harving og annet jordarbeid, hvilket tilsier at den etablerte dreneringen har fungert etter hensikten. Det etterlyses en nærmere vurdering av hvilken risiko for ytterligere skade ny drenering vil innebære. Skadepotensialet ved ny drenering av et område som allerede har vært systematisk drenert over mange år må uansett vurderes som betydelig mindre enn drenering av et ikke tidligere drenert areal.

Klager viser for øvrig til at dersom det aktuelle feltet/jordet ikke blir drenert på en mer effektiv måte enn i dag, vil arealet etter hvert bli for fuktig til å kunne benyttes til dyrking av matkorn på en regningssvarende måte. Dette vil igjen medføre flere uheldige konsekvenser både for gårdbrukeren og samfunnet i stort. Gårdbrukeren vil bli påført et betydelig økonomisk tap og dessuten risikere sanksjoner for brudd på driveplikten for areal til landbruksproduksjon. For samfunnet vil konsekvensene være tap av verdifullt produksjonsareal for matkorn, lavere selvforsyningsgrad, økte klimagassutslipp og økende utvasking av matjord, gjødsel og næringsstoffer som igjen vil gi økt forurensning av Oslofjorden - noe landbruksnæringen er pålagt stadig strengere tiltak for å unngå. Det påpekes at disse konsekvensene ikke er tilstrekkelig utredet.

Fylkeskommunens vurdering

Fylkeskommunen fastholder sitt vedtak og viser i sin oversendelse av klagen spesielt til forvaltningsmuseets vurderinger av det betydelige skadepotensialet for registrerte arkeologiske kulturminner i bakken ved gjennomføring av det omsøkte dreneringsprosjektet.

Fylkeskommunen overlater vurderingen av klagers juridiske anførsler til Riksantikvaren som klagemyndighet.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren slutter seg til klagers vurdering av at drenering er å anse som «annet jordarbeid» etter kulturminneloven § 3 andre ledd siste punktum, og at unntaket fra det generelle forbudet mot inngrep i automatisk fredete kulturminner dermed slår inn når det gjelder etablering av nye dreneringsrør i eksisterende grøfter. Fylkeskommunen mangler dermed hjemmel for sitt vedtak om avslag på søknad om dispensasjon for så vidt gjelder etablering av nye dreneringsrør i eksisterende grøfter.

Forutsetningen for at tiltaket kan gjennomføres uten dispensasjon er god kunnskap om hvor eksisterende grøfter går, ved grøftekart, gjennomførte georadar-undersøkelser av det aktuelle området e.l., slik at gravearbeid for å lokalisere eksisterende grøfter kan unngås. Det må også forutsettes at det ved etablering av nye dreneringsrør i eksisterende grøfter ikke graves bredere eller dypere enn eksisterende grøfter; graving utenfor eksisterende grøfter vil representere nye inngrep i grunnen med potensial for skade på arkeologiske kulturminner, og dermed rammes av forbudsbestemmelsen i kulturminneloven § 3 første ledd.

Når det gjelder klagers påpekning av at fylkeskommunens vedtak mangler en vurdering av hvilken risiko for ytterligere skade en ny dreneringsløsning vil innebære, sett i lys av at det aktuelle feltet/jordet rent faktisk har vært systematisk drenert helt tilbake til 1950-tallet, er det Riksantikvarens oppfatning at det verken framstår som nødvendig eller mulig å foreta noe mer enn en generell betraktning av denne problemstillingen slik saken står. Hensikten med tiltakshavers omsøkte dreneringsprosjekt er åpenbart å redusere fuktinnholdet i jorda. Som forvaltningsmuseet påpeker i sin uttalelse vil en endring av eksisterende fuktbalanse være egnet til å bryte ned registrerte arkeologiske funn, spesielt organisk materiale, i løpet av kort tid. Uttørking er sterkt skadelig for arkeologiske kulturminner. Om det dreneres i gamle eller nye grøfter er av betydning når det gjelder direkte skade på arkeologisk materiale som ligger i veien for grøftene, men er irrelevant når det gjelder uttørking. Hvis ny drenering i gamle eller nye

grøfter *ikke* endrer fuktforholdene i bakken, vil det heller ikke være noen grunn til å gjennomføre et dreneringsprosjekt. Vurderingen av effekten av drenering i gamle rør opp mot nye rør er ikke mulig å foreta, all den tid forholdet/fordelingen mellom gamle og nye rør ikke framgår verken av tiltakshavers dispensasjonssøknad eller av fylkeskommunens behandling av saken.

Riksantikvaren slutter seg til klagers vurdering av at dersom manglende gjennomføring av det aktuelle dreneringsprosjektet over tid medfører at det aktuelle feltet/jordet ikke lenger kan dyrkes på regningssvarende måte, vil dette gi uheldige konsekvenser både for tiltakshaver og for så vidt også for samfunnet. Vi vil allikevel påpeke at det aktuelle feltet/jordet er relativt lite, og at disse konsekvensene derfor framstår som tilsvarende begrenset.

Konklusjon

Viken fylkeskommunes vedtak av 10. januar d.å. med avslag på søknad fra grunneier Knut Huseby om drenering av jordbruksareal på gården Huseby, gnr./bnr. 43/12 i Råde kommune, oppheves.

Riksantikvaren gjør oppmerksom på at opphevelsen vil ha som følge at tiltakshaver har krav på dekning av nødvendige utgifter som følge av klagebehandlingen, herunder utgifter til advokat. Krav om dekning av slike utgifter sendes fylkeskommunen.

Saken returneres Viken fylkeskommune for en ny vurdering så langt det aktuelle dreneringsprosjektet vil medføre etablering av *nye* dreneringsgrøfter. Vi forutsetter en nærmere dialog mellom fylkeskommunen og tiltakshaver for avklaring av forholdet/fordelingen mellom eksisterende og nye grøfter i prosjektet. Tiltakshaver vil ikke ha anledning til å legge nye dreneringsgrøfter på det aktuelle feltet/jordet uten tillatelse fra fylkeskommunen etter kulturminneloven § 8.

Vi vil i tillegg vise til at fylkeskommunen etter kulturminneloven § 3 andre ledd første punktum har myndighet til å vurdere grunnlaget for å begrense eller forby pågående jordbruksdrift på det aktuelle feltet/jordet, dersom hensynet til fortsatt vern av de registrerte automatisk fredete

kulturminnene tilsier dette.

Vennlig hilsen

Anne-Judith Munthe-Kaas

avdelingsdirektør, leder Juridisk seksjon

Lars Erik Eibak Bru

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Knut Huseby, Saltnesveien 515, 1580 RYGGE

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Advokatfirmaet Bjørge - Skaaraas & Co AS	Øystein Horntvedt	Postboks 444	1703 SARPSBORG
Viken fylkeskommune		Postboks 1200 Sentrum	0107 OSLO